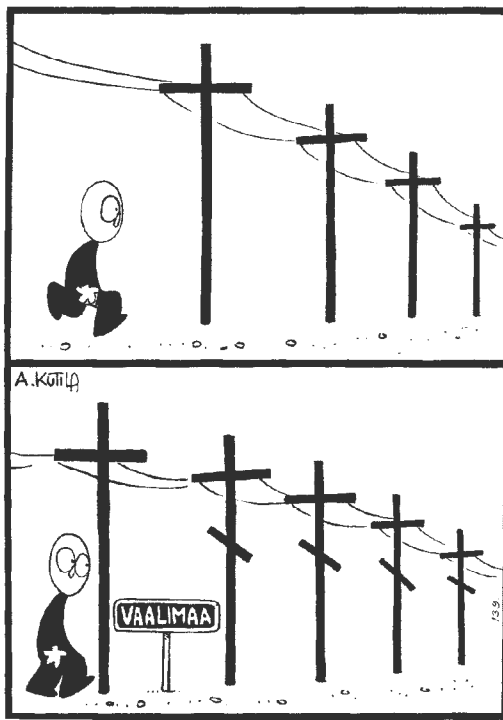

© ARI KUTILA

MUSTAPUKUINEN MIES © ARI KUTILA

Ari Kutila muistetaan paitsi grafiikan huipputaiteilijana, myös muusikkona, joka ehti jammailla mm. Robert Crumbin kanssa.

© VESA KATAISTO

KOONNUT VILLE HÄNNINEN

Mustapukuinen mies ei puhu, mutta hän puhuttelee

Ari Kutila on poissa.

Kemiläinen **Ari Kutila** kuoli tiistaina 13. heinäkuuta pitkälliseen sairauteen. Vuonna 1961 Helsingin maalaiskunnassa syntynyt Kutila hankki ammatillisen koulutuksen Kankaanpään taidekoulun grafiikkalinjalla. Sen jälkeen hän työskenteli vuosikymmeniä mainonnan, kuvituksen ja sarjakuvan ammattilaisena.

Kutilan ensimmäinen julkaistu sarjakuva, Ynjevi Koff, ilmestyi Aamulehdessä vuonna 1980. Kemin sarjakuvakilpailun hän voitti vuonna 1982. Kutila oli 1980-luvun alussa myös perustamassa Tampereen sarjakuvaseuraa ja sen yhä ilmestyyvää Sarjari-lehteä, jota hän päätoimitti sen ensimmäisen julkaisuvuoden ajan. Hän myös taittoi joitakin vuosia **Urpo Lahtisen** Lehtimiesten julkaisuja sekä piirsi niihin useita sarjakuvia.

Kutilan tunnetuin sarjakuva on Mustapukuinen mies, jonka hän loi vuonna 1983. Mustapukuinen mies on sanaton sarjakuva, filosofinen pantomiimi, jossa taipuisa piirrosjälki ja klassinen slapstick-huumori yhdistyvät metatason huumoriin. Sarja leikkii estottomasti sarjakuvan rajoilla.

Mustapukuista miestä julkaisivat muun muassa Helsingin Sanomat, Hy-my, Polarjana Pravda ja Dagens Nyheter. Hitiksi sarjasta ei ollut. Viitsit vaativat tarkkaa kuvanlukutaitoa ja viitseliäisyyttä. Kultisuosiota sillä on yhä: sarjasta on tehty tanssiesitys ja laulukin. Kemin sarjakuvakeskus julkaisi kokoelma-albumin vuonna 1995.

Sanattomien sarjakuvien ohella Kutila teki erityisen paljon hyötysarjakuvaa – aikana, jolloin taiteenlajin mahdollisuuksia ei nähty yhtä yleisesti kuin nykyään. Kutila toimi hyötysarjakuvan pioneerinä

toistakymmentä vuotta, enimmäkseen yhteistyössä käsikirjoittaja **Keijo Ahlqvistin** kanssa.

Yhdessä parivaljakko kykeni tekemään notkeasti kerrotun ja (aina pilke silmäkulmassa) asiallisen valistussarjakuvan aiheesta kuin aiheesta. Yhteistyötä oli varsinkin Kemin kaupungin kanssa. Ahlqvist, **Hannu Sainio** ja Kutila tekivät Kemin kaupungin kunnalliskertomuksen sarjakuvamuotoon vuodelta 1985. Teko sai kaupungin kulttuuripalkinnon ja herätti laajaa huomiota kotimaisessa lehdistössä. Kutila–Ahlqvist-parivaljakko teki sarjakuvamuotoisen kunnalliskertomuksen myös vuosina 1993 ja 1998.

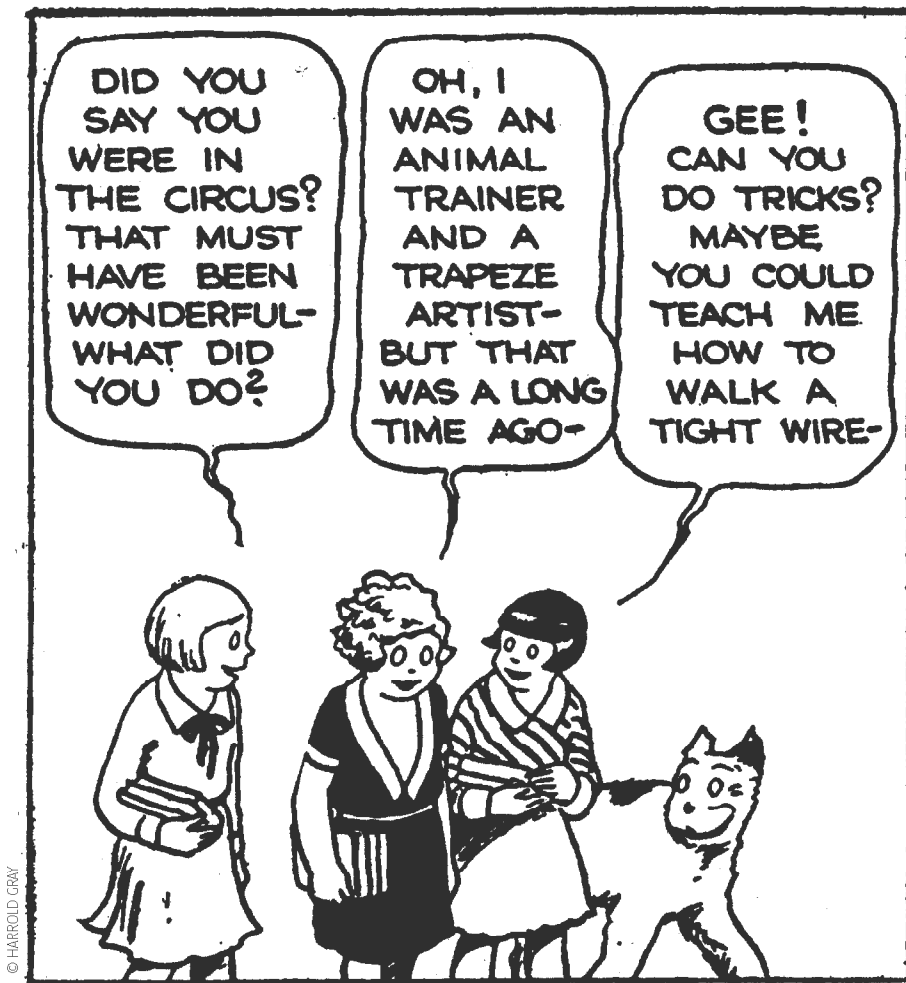
Myös muita hyötysarjakuvaa syntyi runsaasti. Lapin pelastusliitto tilasi säteilyturvaoppaan, Kemin mielenterveyskeskus puolestaan esitteen, jossa riimiteltiin kuin Kieku ja Kaiku -sarjakuvassa: "Maa-ilma on mitä ankarin, suistaa pummin

sekä sankarin / Täällä heikkoja ei lellitä, monen ote alkaa hellitä."

Ahlqvist ja Kutila tekivät myös Suomen ensimmäisen sarjakuvaoppikirjan. *Piirrä sarjakuvaa!* (1988) oli luonnollisesti sarjakuvamuotoinen. Kirjan ensimmäinen painos myytiin loppuun muutamassa kuukaudessa.

Ilpo Koskelan kanssa Kutila piirsi *Sarjakuvakeittokirjan* (1992). Kutilan viimeinen pidempi sarjakuvateos oli opasvihko *Potkua liikkuvuuteen*, jonka hän teki **Marja Ketolan** kanssa. Peräti 81 000 kappaleen painoksella ja kuudella kielellä levitetty julkaisu kartoitti EU-kansalaisten työmahdollisuuksia sarjakuvan keinoin.

Vuosikymmeniä jatkunut työ osoitti, että sarjakuvamuotoisella faktan pake-toinnilla voi ainakin yrittää elää. Mikä miellyttävintä, lopputulos voi olla luettava ja jopa hauska.

Sarjakuvat kännykkään

• Sarjakuvien tuomista kännykkään on Suomessakin yritetty pariin otteeseen, ensi kerran silloin, kun isä WAPin osti. Tuorein suomalainen yrittäjä on Epuuk.

Epuuk tarjoaa puhelimeen "sarjisläärin", jossa sarjakuvat säilyvät aina tallessa ja ovat käytettävissä koska vain. Valikoima ulottuu tunnetuista kansainvälisistä hahmoista suomalaisiin pientuotantoihin. Epuuk toivoo palvelustaan merkittävää tapaa "julkaista pienillekin ryhmille suunnattuja teoksia, kasvattaa hahmojen tunnettuutta internetissä ja laajentaa niiden potentiaalista ostajajoukkoa merkittävästi".

Dupuy ja Berberian piipahtivat Suomessa

• Jeanin elämää -sarjakuvasta ja matkakirjoistaan tunnetut ranskalaiset sarjakuvataiteilijat **Philippe Dupuy** ja **Charles Berberian** vierailivat kesä-heinäkuussa Helsingissä. Kesävisiitillään Dupuy ja Berberian paitsi nauttivat pääkaupungin helteestä, myös keräsivät materiaalia Helsinkiä käsittelevään matkakirjaansa. Aiemmin Dupuy ja Berberian ovat tehneet matkakirjoja mm. New Yorkista, Barcelonasta, Lissabonista ja Tangerista.

Dupuy ja Berberian saapuvat Suomeen uudelleen Helsingin kirjamessuille 29.10.2010, jossa parivaljakko kertoo *Teoria yksinäisistä ihmisistä* -albumistaan. Ennen kirjamessuja Dupuy'n ja Berberianin töihin voi tutustua Helsingin sarjakuvafestivaaleilla, Lasipalatsin aukion pylväsnäyttelyssä elo-syyskuun ajan.

Lukkarista maailmalle

• **Hannu Lukkarisen** ja **Juha Ruusuvuoren** Nicholas Grisefoth -albumisarja alkaa ilmestyä Ranskassa, kustantajana pieni Mosquito. Lukkarisen sarjakuvasarjasta **Arto Paasilinnan** *Rovasti Huuskosen petomainen miespalvelija* -romaanista, *Karvainen kamaripalvelija* (2002) on puolestaan ilmestymässä italiaksi.

Lööffille palkinto

• Sarjakuvapiirtäjä **Jan Lööf** on saanut arvostetun Selma Lagerlöf -palkinnon. Sadantuhannen kruunun (noin 10 000 euroa) arvoinen kunnianosoitus on jälleen yksi osoitus siitä, että sarjakuva alkaa saada yleistä hyväksyntää taiteenmuotona.

Suomeksi Lööffiltä on julkaistu hulvaton lastensarjakuva *Felix ja aikakone* (Jalava, 1988) sekä useita lastenkirjoja.

Irtisanomisia Egmontilla

• Egmont Kustannus irtisanoi väkeä kovalla kädellä. Yhtiö aloitti kesäkuussa yt-neuvottelut, joiden tuloksena se irtisanoi 15–17 henkilöä. Irtisanomiset kohdistuvat yhtiön toimipisteeseen Tampereella. Yhtiö saa myös uuden toimitusjohtajan. **Marjaana Tulosmaa** jää eläkkeelle vuodenvaihteessa. Uudeksi toimitusjohtajaksi tulee elokuun alusta Helsingin Sanomien mediamyntityöntekijä **Jaana Lindvall-Harki**.

Viimeinen Little Orphan Annie

Harold Grayn luoma Little Orphan Annie -sanomalehtisarjakuva on lakannut ilmestymästä. Gray loi orpo-tyttöä ja tämän Sandy-koiraa käsittelevän sarjakuvan vuonna 1924. Vahvimmillaan sarja oli 1930-luvulla, jolloin se kuvasi kouriintuntuvasti ns. suuren laman seurauksia Yhdysvalloissa.

Varhaisia Little Orphan Annie -strippejä on julkaistu kokoelmina moneen otteeseen. Sanomalehtistriippi ei kuitenkaan loppunut Grayn kuolemaan vuonna 1968. Useat piirtäjät ovat jatkaneet sitä.

Tribune Media Services ilmoitti keväällä, että sarjan

viimeinen strippi ilmestyy kesäkuussa. Sillä hetkellä sitä julkaisi enää alle 20 lehteä. Niistä jotkut olivat kuitenkin jatkaneet julkaisemista koko 86 vuoden ajan.

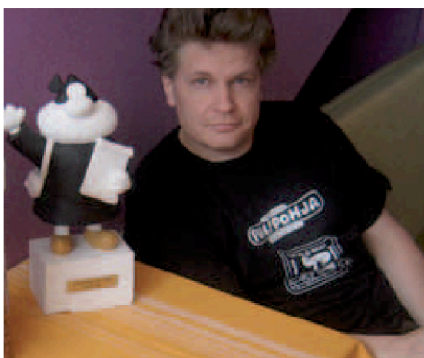
Sarjan lopetus on mustan huumorin juhlaa. Little Orphan Annie joutui vuosien kuluessa kidnapatuksi varmaan useammin kuin kukaan fiktiivinen kersa. Tällä kertaa Annieen kasvatusisä, miljonääri Daddy Warbucks, ei saa neuvokasta lastaan takaisin. Annie pelastuu yksiltä sieppaajilta Guatemalassa, mutta hänet pelastanut mies ilmoittaa tynesti, ettei aio palauttaa tyttöä isälleen: "Tervetuloa uuteen elämäsi, nuori nainen!"

Pohjois-Euroopan omaperäisintä

• **Ville Rannan** *Kajaani* on ilmestynyt ranskaksi Editions ça et là -kustantamolta. *L'exilé du Kalevala*ksi kääntynyt albumi on kerännyt kehuja, näkyvimpänä Le Monde -lehti. **Yves-Marie Labén** kritiikki ei kuitenkaan pitäydy vain Rannan albumissa vaan kom-

mentoi suomalaisen sarjakuvan tasoa yleisemminkin. Suomalainen sarjakuva on hänen mukaansa "Pohjois-Euroopan dynaamisinta ja omaperäisintä". "Kuten suomalainen sarjakuva yleensäkin, Ranta dekonstruoii sarjakuvan koodeja", Labé niputtaa.

Petteri Oja sai Lempin

Kemin sarjakuvapäivillä vuosittain jaettavan Lempi Grand Prix -palkinnon sai tänä vuonna turkulainen **Petteri Oja**. Pysti on mennyt useimmiten sarjakuvapiirtäjälle, mutta tällä kertaa tahdottiin korostaa taustavaikuttamisen merkitystä suomalaiselle sarja-kuvaelämälle.

Oja tunnetaan suomalaisen sarjakuvan energia-pesänä, joka on työskennellyt muun muassa Zum Teufel -kustantamossa, Sarjakuvan toivo -jakeluyhti-össä sekä Turun sarjakuvakaupassa. Turun sarjaku-vakerhon kautta hän on ollut järjestämässä neljästi Necrocomicon-tapahtumaa.

”Sarjakuvat ovat hänelle elämäntapa, johon hän suhtautuu suurella innolla ja asiantuntemuksella. Myyntityön, kuten sarjakuva-nettikaupan pioneeri-na toimimisen lisäksi hän on tuonut kotimaista sar-jakuvaa esille myös kustantajana. Hänen kustannus-toimintansa on tarjonnut monille taiteilijoille mah-dollisuuden tulla julkaistuksi, usein vaihtoehtoisen sarjakuvan tekijöille, jotka eivät välttämättä olisi saaneet töitään julki suurten kustantajien toimesta. Tämä on rikastuttanut suomalaista sarjakuva- ja jul-kaisukulttuuria”, linjataan palkinnon perusteissa.

Lempi-palkinto on saanut nimensä ja ulkomuo-tonsa **Jope Pitkäsen** sarjakuvasta, jota Ilta-Sano-mat julkaisi 1970–1990-luvuilla.

Al Williamson kuollut

Al Williamson kuoli 12. kesäkuuta, 79-vuotiaana. Tuottelias piirtäjä ehätti 1950-luvulta lähtien kokeil-la miltei jokaista viihdesarjakuvan lajityyppiä. Eri-tyisen paljon Williamson piirsi seikkailu-, lännen- ja tieteissarjakuvia. Williamsonin uran ensimmäiset näkyvät työt olivat legendaariselle EC-kustantamol-le, jonka lehtiin (mm. *Weird Science* ja *Weird Fanta-sy*) hän piirsi. 1960-luvulla Williamson piirsi muun muassa Warren-kustantamon kauhulehtiin, *Cree-pyn* ja *Eerieen*.

Hänestä tuli myös Agentti X-9 -sanomalehtisar-jakuvan taiteilija. Sarjan ensimmäinen piirtäjä oli Williamsonin esikuva **Alex Raymond**, joten pesti oli mieluisa. Williamson teki sarjaa käsikirjoittaja **Archie Goodwinin** kanssa vuosina 1967–80. Goodwin oli hänen yhteistyökumppaninsa myös Tähtien sota -sanomalehtisarjakuvassa 1980-luvun alussa.

© HARVEY PEKAR, JOE ZABEL & GARY DUMM

Harvey Pekar kuollut

Omaelämäkerrallisen sarjakuvan pioneeri, käsikirjoittaja ja toimittaja **Harvey Pekar** kuoli 12. heinä-kuuta lymfoomaan. Clevelandistä kotoisin ollut Pekar tunnetaan parhaiten sarjakuvalehdestään *American Splendor*, josta on tehty myös elokuva.

Pekar (s. 1939) alkoi tehdä *American Splendoria* 1980-luvulla, jolloin omaelämäkerrallista sarjakuvaa tehtiin vielä huomattavasti nykyistä vähemmän. Pekar uskoi elämää suurempien draamojen ja supersan-karien sijaan arjen lumovoimaan. Hän kuvasi samalla lakonisuuella niin työtään veteraanisairaalan virkai-lijana kuin kamppailuaan syöväen kanssa.

Suomeksi Pekarin tuotantoa on julkaistu vain yh-den albumin verran. Onneksi se sattuu olemaan myös miehen kenties paras. Robert Crumbin piirtämä *Bob & Harv* -sarjakuvia (Like, 1997) kuvaa miesten yhteis-tä, pakkomielteistä levyharrastusta.

Toinen *American Splendor* -jatkumon huippuhet-ki on lymfoomahoitoja ja perhe-elämää kuvaava *Our Cancer Year* (1994), jonka Pekar kirjoitti puolisonsa **Joyce Brabnerin** kanssa. Tarinan piirsi **Frank Stack**. *American Splendor* -kokoelma-albumeja ilmestyi eng-lanniksi kymmenkunta.

Pekarin piirtäjät vaihtuivat tiuhaan. Crumbin ja Stackin lisäksi hänen sarjakuviaan piirsivät muun mu-assa **Gary Dumm**, **Spain Rodriguez**, **Marc Zingarelli** ja **Joe Sacco**.

© MARKO TURUNEN

Turuselle kolmivuotinen apuraha

Muotoilutoimikunta on myöntänyt **Marko Turuselle** kolmivuotisen taiteilija-apurahan.

Myös kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden kirjastoapu-rahoja on jaettu. 88 hakijasta 23:lle myönnettiin tu-kea. Apurahan saivat **Warda Ahmed** (1500 €), **Mari Ahokoivu** (2000 €), **Ulla Etto** (3000 €), **Kati Kovács** (3000 €), **Hannu Lukkarinen** (2500 €), **Pentti Otsa-mo** (2000 €), **Aapo Rapi** (3000 €), **Jenni Rope** (2000 €), **Aino Sutinen** (1500 €), **Marko Turunen** (3000 €) ja **Amanda Vähämäki** (2500 €).